

ՔԱՐՄԵՆ ՍԻԼՎԱ

— 3 * —

Քերթողարար պաճռաձայ անունդ՝ Ռոս-
մանիոյ Պաշիկէ Եղիսաբեր բանաստեղծ
բազուհոյն անունն է, որ ի միջի այլ բա-
զում վիպաց և իմաստասիրական գրու-
ածոց, ունի ինը հատոր ընտիր բանաստեղ-
ծութիւններ զանազան նիւթոց վրայ, որ ընդ
ամենայն Եւրոպա ամենամեծ են և բարգձմա-
նում են ի զանազան լեզուս։ Թագուհիս
իւր բնիկ գերմաներէն լեզուէն զատ՝ որով
գրած է իւր այս քերթութիւնքը, հմուտ է
նաև գաղղիերէնի, անգղիերէնի, իտալերէնի
և այլ շատ եւրոպական լեզուաց, և նոյն
լեզուներով ձառեր և ոտանաւորներ ևս
գրած է զանազան պարագայից մէջ։

Իւր քերթութեաներէն ժողկաջող ընկնով
կը բարգձմանէք և կը ղենէք Բագմավիպիս
մէջ. բայց Եփովս դիւցազներգակ գողտրիկ
քերթութեանը՝ որոն հիմք երգերը բարգձմանե-
լով կը ղենէք այս անգամ, անուշակ վսե-
մութեանն համար արծանի է ամբողջ բարգ-
մանութեան, ընտիր ի մէջ ընտրոց։ Քեր-

թութեան մէջ կ'երգէ մարդոս զԱստուած
ձանլնալու անլազ ծարաւը, 15 փոքրիկ եր-
գերով. դիւցազն է Ահապերոս կամ Աս-
վերոս, որ Պաղեստինէն ձաւթայ կ'ելնէ
զԱստուած փնտսելու նպատակաւ. ներկայ
կ'ըլլայ Յիսուսի ճաղանաց, մահուն, կը
ժողրէ նա, վասն զի իմ Աստուածս, կ'ըսէ,
պետք չէ որ մեռնի իսլիկ վրայ. և այս-
պէս ձաւթան շարունակելով կ'անցնի Եգիպ-
տոս, կը հարցընէ Մեմնոնի քէ դոն Աս-
տուած ես. և պատասխան մը չընդունելով,
կ'երթայ դէպ ի Հնդկաստան, միշտ ի խնդիր
Աստուծոյ և չի գտներ։ Էր փնտռէ զնա պա-
տերազմի, բանաստեղծութեան, սիրոյ, եր-
շանկութեան, տանջանաց, ծովոս, բազառ-
ութեան մէջ, բայց ի գոչը։ Կ'երթայ դէպ
ի Բեւեր, կ'անցնի Փորթնտիս, Վենետիկ,
ի Զուիցերի. և վերջապէս կը գտնէ զնա
ի բնութեան, փոքրիկ հովտի մը անդորր
կենաց մէջ, և կը մեռնի։

Հ. Արսէն Ղազիկեան

Ե Զ Ո Վ Ա

ՉԵՐԿԻՐ արմաւենեօք ծածկէր ամբոխն խուռներամ,
Զուլին իւր Հանդերձիւք ծածկէր ամբոխն, ես ժրպտէի։
Ընդ քարէ ի պատուհաս ածէր ըզնա, ձրգէր ի խալ։
Արիւն ընդ գլուխն հոսէր գընայր՝ ճակատն համակ արիւններանդ։
Եւ կացեալ իմ Հնդուի ծաղր ըզնովաւ և ժրմտէի։
Քան ըզնա հարկանէին, և ես ասեմ, Աստուած է նա։
Արկին ըզնա ի կենաց, ես յեղյեղում, Աստուած է նա։
Ձարարողն ամենեցուն ցոյց ինձ զԱստուած, ես պաշտեցից։
Որ զարփին վարէ զԱստուած՝ ցոյց ինձ և ես պագից երկիր։
Ցոյց զԱստուած ինձ ոյր բարբառ մռննչէ Հանգոյն որոտմանց,
Որ զմայրիս կարճովին խրչէ զերդ խոտ, պաշտեցից ես։
ԶԷութիւն նորա գիտել կամիմ, կամիմ լինել Հասու,
Աղածրի գերդ տըղայ մանուկ ըզձայն գիտէ զիւր մօր,

Կամ այծեամի որպէս մատաղ ըզկնի Հետոց մօրն Հետեի,
Այլ յառաջ, պաշտեցից ոչ, ծաղրեմ զԱստուած որ Թալանայ...
Աստուածն իմ ոչ ծընդի երբէք, ծաղրեմ զԱստուած օրհասական...
Աստուածն իմ ոչ կորուսանէ զարիւն իւր... ես իսպա՛ռ կեցից:
Ես կացից մնացից աստէն մինչ ամենայն անցեալ գընայ:
Ո՛հ, այո՛. կամիմ կեալ, կացից մինչև գտանեմ զԱստուած.
Մեռանել կամիմ ո՛չ, մինչ ըզնա չև տեսեալ աչօք:
Յորժամ ինձ երևեսցի և մերձեսցի մըրըկի գունակ,
Յորժամ ակնարկիցէ և տիեզերք անկցին զիւր Հետ,
Անդ յայնժամ անկեալ երկիր պագից, մեռայց ես յայնժամ:

* *

Ամայի, անձըրդի շուրջ ոչ մի ծառ ոչ մի Թըփիկ,
Ոչ մի ծրդիկ յանճատուեր անապատին շարժէ զիւր գլուխ:
Իբր ըզտէգս աղեղանց փայլակնացայտ հրոյ վառելոյ
Պաղպաղուն նըշոյլք արփաթին կըլիւ ի ծովն իջեալ Մեռեալ՝
Ընկուզեալ կորընչին՝ որպէս թէ նետ մ'ի լոյծ կապարս:
Եւ ահա գայր անցանել յայնկոյս Թըշուն մի Թափառիկ,
Բայց Թունեալ ի ժանտ շընչոյ ալեաց՝ մեռեալ անկանէր,
Եւ ի Ղուրս ընդերկար Թևատարած ծրփէր անարժ:
Եւ որ անդ այրն ասէ արկեալ զտըխուր ակն ընդ երկիր.
« Քեզ մահ անարթնական, ինձ կեանք յաւէժ, յաւէժ յերկուանք:
Ձի՛նչ իցէ Եհովա, զի՛նչ Ասվերոս, և զի՛նչ աշխարհ »:
Ասաց, և դարձաւ գընայր շըրջեալ նա գիւր Թիկունս,
Եւ ի քօղ լուսափթիթ պատէր ըզնա շուրջ անապատն:
Շեշի ի նըշոյլ բոցատոյր սուզեալ մըխէր արփին ի Նիլ.
Շառագոյն էին երկինք, քարինք, աւազք շուրջանակի.
Արձանք Մեմնոնի կանգուն սկայից պէս կենեղուտ,
Սըփռէին ստուեր կապտագոյն, երփն ընդ ոլորտըս հոծ և խիստ:
Ընդ օդն Հըրդեհարորբ շունչ մի Թըռեաւ անց գովագին.
Տեսիլքն ի նոյն մընչեցին աղիողորմ ձայն նըւագաց,
Միօրինակ, քաղցրանոյշ, գոգցես գաղտնիք յերկար Թաքուն
Մերկանայր յարփաթին յետին շառայլա, ի հողմ՝ երեկորին:
Կանգուն մի ոք ևեթ ունկըն դընէր յակնիւս յայթիւս,
Խորամուխ, պեղել զգաղտնիսն ի վեր Հանել կամեցեալ իմն:
Հասանէր լըռին գիշեր. դեռ անդ յոտին Ահասվերոս
Խօսէր. « Մեմնոն, Աստուած իցես, զի՛նչ ասես յողբաղդ առ գիշեր.
Աղէ խօսեաց բան մի գէթ, ընդ հուպ ծագեն նոր աշալուչք,
Դարձ առնէ արևակ ի յընթացիցն՝ յոր մըխեցաւ.
Խօսեաց բան մի աղէ, որպէս զի քեզ Հաւատացից »:
Պատէր մութ ըզմըթով անդուլ խըրթնի աղյամըղուտ,
Ըստ մըթից գիշերոյն հարըստանայր և ինք Մեմնոն
Եւ ոչ մի պատասխանի կըրկնէր յերկմիտըս ծրփելում:

* *

Ամբառնայր բուրգն ի վեր ի հրակամար արփին Հընդկաց:
Իբր ըզթաւուտա արմաւենեաց և գերդ ոսկի եղեգանց խորձ:
Կանգուն ի գաղաթն այր մ'ի վաղուց ի վայր Հայի.
Ոչ ուրեք ոք իմացաւ յորմէ Հետէ անդ կայ նա լուռ:
Ուտի եկն եհաս ուրուք ոչ ել ի միտս, և ոչ գիտաց:
Այլ իբրև պատէ նըսեմ և որպէս ռոտ երազանեպ
Սլանայ լուռթիւն ընդ աշխարհ, այրն յայնժամ զձեռսն կարկառէ
Իղձ եղեալ գոգցես զերկինըս տապալել իւր զօրութեամբ:

« Եհովա՛, գոյիր թէ դու, իմ ըզգացեալ էր յառաջմէ .
 Սակայն ո՛չ ինչ ըզքեզ, ըզքեզ ինչ ոչ լինի քարոզ .
 Աճեն խամրին սերմանիք, մեռանի մարդ, և նորածինք՝
 Անըզգայք և ապիրատք իբրև գնախնիս պատին գինև,
 Եռանդունք ինձ ի պաշտօն՝ կոչեն զիս՝ Սուրբ, խրնդբեն Հրաշա :
 Հարկ ինձ հերքել է զցաւս, ըզմահ, զանցնիւր մեղաց ի բաց սրբել
 Բզպատիժ պատուհասից, զի շաղեսցին կրրկին ի մեղս :
 Ե՛րբ թէ դու, պարտ անցանել էր քեզ կոխեալ զորդունս առ ոտն,
 Ըստեղծուլ աչ ինչ բընաւ, ինչ ոչ խոկալ . — աչ գոս, Աստուած » :
 Եւ հոսէր զանձն իւր դարահոս իբրև զլուզորդ փոյթ Աւփերոս :
 Յեղեգնուտն յայնժամ լինէր լրսելի մուռնչ մի ահաւոր,
 Եւ ընդ մուռնչ հուպ առ երի փայլակէին աշկունք վագեր :
 Փորոտայր մեղմ և փռնչէր որպէս ալիք ի բարձր ասփունս :
 Աւփերոս պիչ զակն ի նա կառոյց՝ կալեալ ակըն մահու .
 Այլ ի բըրացըն կորովեաց նուաճեալ գաղանն յետս ընկըրկի,
 Կըրճտելով զասամուռնս, և զօդս ագեաւըն ծծծելով,
 Եւ ի ճապուռսն կակուղ դառնայր գընայր ընդ կրուկ ի բաց :
 Աւփերի դէպ ի Գանգէս սրացեալ ուղիդ՝ արկ գինքն ի խորս .
 Անց ընդ գետն ի լող լընջել իսպառնապաւս զտիցըն հետս :
 Մեծազօր ալիքն ի նա շընչեն կորով նորահրապ .
 Յօսիք ի միւս ժամանեալ մտանէ յանտառ մի թանճրախիտ,
 Ար պար զգիւրջատէիւն առեալ մուրնչէ և որստայ .
 « Աստուած չիք », և ձայնն հընչէր ընդ ցայգըն ջերմ և շոգելի,
 Եւ հանդէպ մըրըրկի որ գայ փոթորկելով հնարից անասաւ :

★
 ★

Ընդ ասպարէս ձիգ որչափ աչք բաւիցեն՝ աւազ և եթ,
 Բոցակէզ և շողշողուն իբրև ըզծով ոտին աւեր .
 Ոչ մի վիշտ, ոչ մի բերկրանք ի լայնալիր տնապատին՝
 Ուստի ցնորից պէս հոգեգէշ ի վեր բըղխեն ժայռք ապաւեր :
 Եւ ահա գայր ելանէր այր մ՝ ի ժայռին ընդ փապն ի դուրս,
 Եւ սևեռեալ անքըթիթ յարփին արծուոյ նըմանատիպ
 Աւեր . « Զիք յանապատի, չիք և յաստեղս համբուն Աստուած .
 Յանշըռունջ ի լուսթեանս ձայն նորա յունկն հասանէ ոչ .
 Ընդ ոյորտս անյաւ բզնա տեսանել ոչ են աչք ատակ .
 Ոչ ընդհատ ինչ քան զաստեղս անթընելի են և աւազք .
 Քան ըզհատս աւազոյ ոչ ինչ աւելի են աստեղց րոյլք .
 Հարթ և կըլիռ զուգութիւն յաւժական տիեզերաց,
 Ուստի գնան տարագիր ցաւք և յերկունք ուղորոց մըրմունջք » :
 Երեւէր յայնժամ իբրև զամպ մի վարեալ ի փոթորկէ
 Խուռն ամբոխ յամղանս սպիտակ, շալիւնք գինւոց ի յուսս իւրեանց .
 Փռչի գունդագունդ մըրըրկեալ ընդ օդ և ծառացեալ
 Պըտուտկէր իբրև զգընդակ իմըն լուսոյ և ծրփանաց .
 Ճահուկ ճայկացն ի ճեմ թեթև թռուցեալ տանէր զիւր վերելեակն
 Հանգոյն խոհի որ ընդ գլուխ սլանայ նդգըրկել ըզտիեզերս :
 Ըզտեղի առեալ լըռիկ ասեն . « Տուր մեզ ըմպել, այր գու,
 Ծարաւ աստիկ ունի զմեզ, դոյոթ տամք խաղամք ի պատերազմ .
 Ըզծայրից գեղարդանց կան կախեալ փառք և յաղթանակք,
 Եւ բազուկք մեր տէգընկէցք են կաշմբուռն ի նոր աստիս » :
 « Վասն ո՛ր աղապաւ գրոհէք ի մարտ » : — « Եւ հարցանեն,
 Աստուծոյն մերոյ ի սակ և հաւատոց մերոց սրբոց » :
 « Է ի մարտի ուրեմն Աստուած » : — Լուռ խոնարհեալ զգլուխն Աւփերոս,
 Օրինակ գայա բարբառի . « Գոյ ձեր զամբիկ մի ևս արձակ,
 Զիս ընդ ձեզ առէք, կամիմ յԱստուծոյդ մարտ գտանել զԱստուած » :

* *

Ի խօշիւն ահեղադորդ օր ըստ օրէ ամ ըստ ամէ
Յանուն Աստուծոյ վառի գուպար դըժոխաբարկ.
Ըզդողի հարկանին ազինք, սարսեն հարըստութիւնք.
Ըզմահ և ըզմրբրիկ շքնեն փայեն Սարակինոսք.
Ի մոլուցըս մարտին կայ և հընձէ Ահասվերոս.
Աչք նորա փայլանացայտ, աււր իւր շանթի կայծակնընդոստ.
Ըզնա խուհապ իմն առաջօք հաշուի ասոխն ուանխոցելի,
Եւ գոռումն իւր խազմական հընձմանց հանգոյն գալարփողոց.
Ձի Աստուած Աստուած գոչեն շրթուներն. Աստուած ինքնին գողցեն
Ելանէր ի ծոցոյ նորուն ի մարտ և ի գուպար....
Դիմագրաւ շահատակեալ գնայ հասանէ նա յԱնդալուստ,
Որ իւր ըզդրախտն ի ծիրանիս տարածանէր երեկորոյ.
Պարտէզ փափկազուարճ՝ զոր ոչ բընաւ յուզեն շարիք....
Յեց ի սուսերն ի վայր հայի՝ շուրջ ի հանգիստ սըլփոխն մարտողք.
Պատանի գեղափրթիթ յարմարեալ զլարրալ ցութակին
Ի ձայն քաղցրանըւագ երգէր զԵդեմ՝ Ասվեր գոփայր.
« Ո՛չ, չիք ի մարտի՝ Աստուած, Աստուած է՝ ի նըւագա,
Ուսո՛ ինձ զերգըս քօ, առ զիմ հայիկ պերճաստորդ,
Ըզքնարդ ինձ տուր. — լի՛ր, գու մանուկ, դիւցապն, ես յերգըս նըւիրեմ՝

Շարայարեյի .

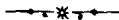

ՎԵՍՏԵԱՆ ԿՈՅՍ

ՊԱՏԹԱԿԱՆ ՎԷՊ

Ե Կ Ե Ղ Ե Յ Ի Ռ Յ Ա Ռ Ս Ա Ջ Ի Ն Դ Ա Ր Ո Ւ

(Տես յ'էջ 79)

ԳԼՈՒԽ ԺԲ

ԳԵՏՆ ԱԴԱԹԱՆՔ

ՊԱՐԻՍ չի մոռցաւ փլաւիտ Կղեմէսի
այրուոյն տուած խոստումն, և Անիկեոսի հետ
խօսակցելով, յարմարցուցեր էր այն ամէն
հնաքները՝ որոցմով պիտի յաջողէր իւր նը-
պատակին հասնել։ Այլ ևս ամփիթատրոնին
մէջ չէր, և կրնար ազատաբար գործել, ու
բովհետև Սեքստուս զինքն ըմբշապետէն գնած
էր։

Սուսերամարտից հաստատութիւնը, զոր

Հառմայեցիք հնարած են, ամփթալի կեղտ
մ'է այնպիսի ժողովրդեան համար՝ որ իւր
քաղաքակրթութեան վրայ կը պարծէր և
սակայն թոյլ տուած էր՝ որ արիւնահեղ մըւ-
ցանաց վայրենի սովորութիւնը իւր մէջ պլ
մտնէ։ Այս տեսակ զուարճութիւններ, որ
ի սկզբան մեծամեծաց յուղարկաւորութեանց
ժամանակ միայն կը կատարուէին, շուտով
նորեւուկ տեսաբան մը դարձաւ, որոյ վրայ